

mgr Sonia Gąłkowska¹, dr n. med. Elżbieta Kozłowska², dr n. med. Paweł Rasmus³

¹ ratownik medyczny, Szpitalny Oddział Ratunkowy, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. M. Skłodowskiej w Zgierzu

² ratownik medyczny, Zakład Mikrobiologii i Immunologii Doświadczalnej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

³ psycholog kliniczny, Zakład Psychologii Lekarskiej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Postrzeganie kobiet pracujących w systemie Państwowe Ratownictwo Medyczne przez przedstawicieli swojej grupy zawodowej

Praca recenzowana

► Title

Perception of women working at the Emergency Medical Services by the representatives of their professional group

► Streszczenie

Celem niniejszej pracy jest ukazanie współczesnego wizerunku kobiety w zawodzie ratownika medycznego z punktu widzenia przedstawicieli obu płci w środowisku ratowniczym. Praca ukazuje ogólnosiątkowy wizerunek kobiety w ratownictwie i dotyczący go problem dyskryminacji płciowej. Wyniki badania, uzyskane na podstawie przeprowadzonej autorskiej ankiety, prezentują główną istotę motywacji kobiet przy wyborze tego zawodu, przeciwwskazania i stereotypy temu towarzyszące oraz skuteczność radzenia sobie w różnych sytuacjach związanych z ratownictwem w oczach samych kobiet oraz mężczyzn ratowników medycznych.

► Słowa kluczowe

ratownik medyczny, kobiety, Państwowe Ratownictwo Medyczne, dyskryminacja, stereotypy

► Summary

The aim of the paper is to present a contemporary image of women working as paramedics from the standpoint of the representatives of both genders working in this field. The article presents the global image of women in the EMS and the problem of gender discrimination. The results of the study, obtained with the authors' original questionnaire, indicate the motivation of women choosing this profession, contraindications and stereotypes as well as the level of coping in various situations from the point of view of both women and men.

► Keywords

paramedic, women, Emergency Medical Services, discrimination, stereotypes

Zawód ratownika medycznego w Polsce cieszy się dużym zainteresowaniem wśród kobiet, niestety wiele z nich spotyka się z dyskryminacją i stereotypami, które mają duży wpływ na zatrudnienie ich w jednostkach systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne (PRM). Niechęć wobec kobiet – ratowników medycznych ze strony przedstawicieli obu płci da się odczuć już w czasie studiów i praktyk zawodowych, a wiele studentek słyszy słowa nakłaniające do zmiany kierunku studiów, np. na pielęgniarstwo czy kierunek lekarski. Niniejsza praca powstała w celu wskazania motywacji kobiet przy wyborze zawodu ratownika medycznego, zwrócenia uwagi na przeciwwskazania do podjęcia pracy przez kobiety – ratowników medycznych, wskazania zadań i czynności, w których są lepsze, gorsze lub radzą sobie tak samo jak mężczyźni oraz pokazania, jak silny wpływ na wizerunek kobiet mają stereotypy. Materiał badawczy został zebrany na podstawie autorskiej ankiety, umieszczonej w mediach społecznościowych.

Postrzeganie kobiet w ratownictwie w Polsce i na świecie

Ratownik medyczny to trudny i niebezpieczny zawód, wymagający dobrej sprawności fizycznej i wiedzy medycznej z różnych dziedzin, często traktowany jest jako typowo męska profesja, a mimo to kobiety pracują w ratownictwie na całym świecie. W Polsce, żeby móc zostać ratownikiem medycznym, należy spełniać konkretne warunki. Określa je aktualna *Ustawa o PRM*. Wedle jej zapisu, zawód ratownika medycznego może wykonywać osoba, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, stan zdrowia pozwala na wykonywanie tego zawodu, zna język polski na poziomie komunikatywnym oraz ukończyła studia wyższe na kierunku ratownictwo medyczne (1). Wymienione wymagania musi spełniać każdy kandydat/kandydatka niezależnie od płci, a mimo tego kobiety pełniące zawód ratownika medycznego często są postrzegane w nieco innym

światle. Na blogu *Just Save It* w wywiadzie *Kobiety – piękna strona ratownictwa* możemy dostrzec wizerunek ratownika medycznego z perspektywy „kobiecego” członka Zespołu Ratownictwa Medycznego. W Polsce główny problem w tym zawodzie dla płci żeńskiej stanowią siła fizyczna przy transporcie pacjentów oraz niektóre przepisy BHP działające na niekorzyść kobiet. Dobrze zgrany i zorganizowany zespół, w którego skład wchodzi jedna kobieta lub składający się z dwóch kobiet – ratowników medycznych, jest w stanie sobie poradzić ze współczesnymi wyzwaniami, jakie stawia przez zespołem organizacja i wytyczne systemu PRM. Zainteresowanie zawodem wśród kobiet jest duże i wiele studentek podejmuje kształcenie na kierunku ratownictwa medycznego na uczelniach wyższych. Zdarza się jednak, że po ukończeniu studiów mają problem ze znalezieniem pracy. Znaczna część mężczyzn uważa, że kobiety są potrzebne w tym zawodzie. Według nich „kobieta łagodzi obyczaje” i często wizyty u pacjentów np. pod wpływem alkoholu realizowane są bardziej empatycznie i profesjonalnie. Podobna rola kobiety – ratownika medycznego daje się zaobserwować w sytuacji, gdy pacjentką jest kobieta ciężarna lub dziecko. Kobieta – ratownik medyczny daje poczucie komfortu psychicznego, zarówno pacjentom, jak i swoim kolegom z zespołu (2).

W większości krajów istnieją dwa modele ratownictwa: anglo-amerykański, w którym wszelkie czynności medyczne na poziomie pomocy przedszpitalnej wykonują ratownicy medyczni, oraz francusko-niemiecki, w którym głównym medykiem jest lekarz (3). W niektórych krajach pogotowie funkcjonuje przy jednostkach Straży Pożarnej i ratownik medyczny także pełni funkcję strażaka. Widok kobiety wykonującej wymienione zawody jest sytuacją całkowicie naturalną w większości państw. Ponad 6500 przedstawicielek płci żeńskiej zajmuje obecnie stanowiska strażaków w Stanach Zjednoczonych, w Kanadzie, Wielkiej Brytanii i innych krajach na całym świecie. Wśród oddziałów przeciwpożarowych (ang. *Fire Department*) ▶

► oraz służb ratunkowych (ang. *Emergency Medical Services – EMS*) w samych tylko Stanach Zjednoczonych pracuje od 30-40 tysięcy kobiet strażaków i tysiące ratowników medycznych – kobiet (4). W historii ratownictwa USA kobiety już od prawie 200 lat wykonywały zawód strażaka. W latach siedemdziesiątych ich działalność w szeregach ochotniczych straży pożarnych oraz współpraca z mężczyznami były powszechne. Stały się zawodowymi strażakami w całym kraju, wśród nich było także wiele afroamerykańskich kobiet. W Wielkiej Brytanii oraz USA, w czasie II wojny światowej, wiele kobiet działało w straży pożarnej, zastępując mężczyzn, którzy zostali wezwani do wojska i walczyli na froncie. Wykonywały różne prace, np. jako operatorzy pomp (4).

Praca w EMS jest ciężka i wymaga dużej sprawności: przenoszenia ciężkiego sprzętu, transportowania pacjentów, pracy od 12 do 24 godz. na dobę w różnych warunkach. Z tego powodu to mężczyźni zwykle stanowią większy odsetek pracowników, ale nie wyklucza to w żaden sposób płci żeńskiej. Niezależnie od czynności wykonywanych przez ratowników obu płci (czynności medyczne, kontakt z dyspozytornią czy prowadzenie pojazdu uprzywilejowanego) w zawodzie ratownika medycznego pracują prawdziwi pasjonaci, którzy lubią wyzwania. Kobiety postrzegane są jako silne, inteligentne, pewne siebie ratowniczkami i dowódcami zespołów, troskliwie zajmujące się pacjentem, a także potrafiące niejednokrotnie transportować mężczyzn dwukrotnie większych i cięższych od nich samych. Niektórzy są także zdania, że kobiety mogą mieć przewagę nad mężczyznami w tym zawodzie, ponieważ pacjenci są skłonni szybciej zaufać kobietom i są w stanie lepiej porozumieć się z nimi (5).

Co ciekawe, istnieją kraje, gdzie ze względów kulturowych kobiety wręcz powinny wykonywać zawód ratownika medycznego. Królestwo Arabii Saudyjskiej jest jednym z najbardziej religijnych i konserwatywnych krajów i wdraża surowe zasady dotyczące interakcji między mężczyznami a kobieta-

mi. Zgodnie z panującymi tam zwyczajami pacjentka może być zbadana przez medyka płci męskiej tylko w obecności jej męża lub opiekuna. W artykule (7) przytoczono przykład, kiedy kobieta zmarła na zawał mięśnia sercowego, ponieważ ratownik nie mógł uzyskać do niej dostępu w odpowiednim czasie, a doprowadziły do tego właśnie kulturowe różnice płci. W związku z tym w 2011 r. przeprowadzono badania na temat postrzegania ratowniczek w King Abdulaziz Medical w Rijadzie i na ich podstawie wykazano, że zmniejsza się częstość odmów pomocy, gdy medyczne czynności ratunkowe u pacjentek wykonuje kobieta ratownik medyczny. Spowodowało to zwiększenie zapotrzebowania kobiet w ratownictwie medycznym, a władze Arabii Saudyjskiej wprowadziły kursy przedmedyczne dla ratowniczek. Od 2015 r. Uniwersytet im. Króla Sauda bin Abdulaziza rozpoczął publiczny program szkoleniowy dla kobiet (7).

Dyskryminacja kobiet w zawodach medycznych w Polsce i na świecie

Kobiety od wieków zmagają się z problemem dyskryminacji i równouprawnienia w zawodach medycznych. Na całym świecie walczyły i wciąż walczą ze stereotypami „słabszej płci” oraz starają się udowodnić swoją siłę i wartość.

W Polsce i na świecie powszechny stereotyp roli kobiety, jako matki i gospodyni domowej, stanowił główne przeciwwskazanie dla nich do pracy z pacjentami lub pracy w ogóle. Ponadto uważano je za mniej inteligentne od mężczyzn i często odmawiano im nauki przedmiotów ścisłych, na rzecz rozwoju zdolności artystycznych i przydatnych w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Do uniwersytetów niechętnie przyjmowano kobiety, co argumentowano zbytnią emocjonalnością płci żeńskiej, a to mogło zakłócać relację z chorymi. Niemniej jednak, ze względu na ich kobiece role społeczne, jako żony i matki, dostrzegano lepsze radzenie sobie z pacjentami tej samej płci oraz z dziećmi. Kobiety, którym

udawało się zdobyć tytuł lekarza, w pierwszej kolejności chciały zajmować się chorobami wieku dziecięcego i typowymi dla płci żeńskiej. Czas najaktywniejszej walki kobiet z dyskryminacją i dążenia do równouprawnienia przypadają na XIX w. Zarówno w Polsce, jak i na świecie kobiety, którym odmówiono kształcenia w zakresie medycyny w ich własnym kraju, wyjeżdżały za granicę zdobyć dyplom lekarza i wracały do ojczyzny „walczyć” z męskim światem nauki. Emancypantki propagowały wśród innych przedstawicielek płci żeńskiej ideę kształcenia i rozwijania się oraz udowadniały, że kobiety mają takie same prawa i są tak samo zdolne (niekiedy bardziej) jak mężczyźni (8).

Obecnie z problemem dyskryminacji kobiet w zawodach medycznych możemy się spotkać w różnym stopniu w zależności od kraju. Cały czas wpływ na nią mają stereotypy związane z płcią, aczkolwiek w większości państw świata w stosunku pracy dyskryminacja ze względu na płeć czy rasę jest zabroniona prawnie. W Polsce wiele kobiet pracuje w zawodach medycznych, jako lekarzki, pielęgniarki czy fizjoterapeutki. Jednak najczęściej słyszy się na temat dyskryminacji kobiet w zawodzie ratownika medycznego. Głównymi problemami, z którymi stykają się ratowniczkі, są słaba siła fizyczna i przepisy BHP, przez które pracodawcy niechętnie zatrudniają je w ratownictwie medycznym (9).

W innych krajach problem dyskryminacji kobiet w zawodach medycznych ze względu na siłę fizyczną wydaje się być nieistotny. W 2012 roku w USA przeprowadzono badanie porównawcze na temat zdrowia i kondycji fizycznej kobiet i mężczyzn pracujących w jednostkach straży pożarnej. Wyniki pokazały, że przedstawicielki płci żeńskiej są słabsze fizycznie, ale nie stanowi to większych przeciwwskazań do pracy w zawodzie, a wręcz skłania do przeprowadzenia bardziej szczegółowych badań w tym zakresie (10). Najnowsze badania wskazują na to, że kobiety częściej doświadczają dyskryminacji płciowej i rasowej w straży pożarnej, a nawet stają się ofiarami molestowania

ze strony swoich pracodawców i kolegów z pracy. Niejednokrotnie muszą starać się bardziej, pracować ciężiej od mężczyzn, żeby udowodnić swoją wartość. Takie zachowania sprawiają, że kobiety odczuwają większy stres w pracy, mogą mieć stany lękowe, wpadają w depresję i nałogi, a czasami nawet popełniają samobójstwo. Negatywne emocje przenoszą na życie prywatne i rodzinne. Powyższe czynniki mogą wpływać na mniejszą liczbę kobiet pracujących w tym zawodzie (11).

Cele i założenia pracy

Głównym celem pracy była ocena motywacji do wyboru studiów na kierunku ratownictwo medyczne oraz ukazanie, jak postrzegane są kobiety pracujące w systemie Państwowe Ratownictwo Medyczne przez przedstawicieli swojej grupy zawodowej, zarówno kobiety, jak i mężczyzn.

Metodologia i grupa badana

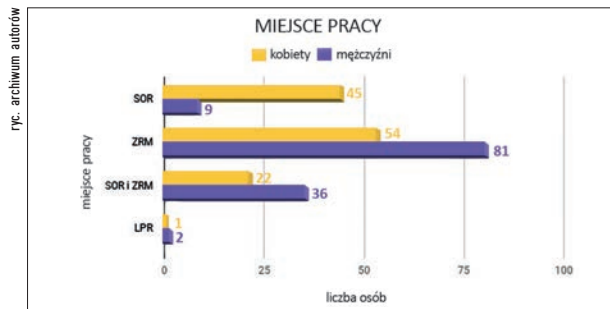
Badania przeprowadzono za pomocą autorskiej ankiety. Przebadano łącznie 250 osób, w tym 128 mężczyzn i 122 kobiety, w przedziale wiekowym 22-53 lata, pracujących w jednostkach systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne.

Wyniki i ich omówienie

Na przestrzeni ostatnich lat znacznie wzrosła liczba kobiet pracujących w PRM, co można stwierdzić na podstawie liczby respondentek biorących udział w ankiecie (była zbliżona do liczby mężczyzn) oraz wieku i stażu pracy podanego przez ankietowane. Zespoły wyjazdowe były zdominowane przez mężczyzn, pracuje tam aż 117 ratowników i tylko 76 kobiet ratowniczek. Więcej kobiet było zatrudnianych w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym (67 kobiet, 45 mężczyzn), co daje się tłumaczyć brakiem konieczności ręcznego transportu pacjenta. Lotnicze zespoły ratunkowe również są instytucjami zatrudniającymi głównie mężczyzn – ratowników, lekarzy i pielęgniarzy (ryc. 1).

Kobiety – ratowniczkі medyczne, przy wyborze zawodu, kierowały się przede wszystkim

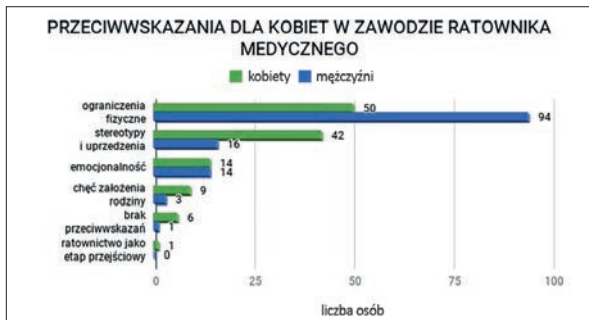

Ryc. 1. Miejsce pracy respondentów obu płci

Ryc. 2. Motywacja w zawodzie ratownika w oczach mężczyzn

Ryc. 3. Przeciwwskazania dla kobiet w zawodzie ratownika z podziałem na płeć respondentów

Ryc. 4. Reakcja pacjentów na kobietę ratownika według kobiet

► kim chęcią pomagania innym ludziom i życiową pasją (ryc. 2).

Wciąż jest powszechne stwierdzenie, że tam, gdzie potrzebna siła fizyczna, kobiety radzą sobie gorzej: transport pacjentów, przenoszenie sprzętu, asekuracja poszkodowanych wymagają użycia siły, a także kontakt z osobami agresywnymi. Stereotyp kobiety słabszej fizycznie jest wciąż aktualny (ryc. 3).

Zdaniem respondentów, pacjenci mogą mieć różne spojrzenie na kobietę ratownika. Coraz rzadziej są zaskoczeni jej obecnością w karetce, za to częściej współczują jej ciężkiej pracy i myślą ją z lekarzem lub pielęgniarką. Prawdopodobnie wynika to głównie ze stereotypu, że kobiecie raczej przypisuje się kobiece zawody, natomiast ratownik medyczny to typowo męska profesja (ryc. 4 i 5).

Część mężczyzn nadal jest przeciwna zatrudnianiu kobiet w zawodzie ratownika medycznego, o czym mówią wprost, a czasami nawet odmawiają współpracy z kobietą. Istnieją jednak ratownicy, którzy uważają, że kobiety są potrzebne w PRM. Wyniki ankiety pokazały, że mężczyźni cenili je chociażby za bardzo dobry kontakt z pacjentami i opiekuńczość wobec nich.

Same kobiety są wobec siebie dość krytyczne w ocenach. Mają świadomość własnych ograniczeń, ale nie uważają ich za powód do dyskryminacji w zawodzie ratownika medycznego. Główną ich motywacją przy wyborze profesji są wielka pasja i życiowe doświadczenia. Część z nich wcześniej działała w różnych organizacjach związanych z ratownictwem (Ochotnicza Straż Pożarna, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Związek Harcerstwa Polskiego itp.) lub brała udział w kursach pierwszej pomocy i właśnie tam „zakochały się” w tym zawodzie. Sytuacje codzienne, w których przyszło im udzielać pierwszej pomocy, np. przy wypadku samochodowym, traktują jako swój pierwszy egzamin decydujący o tym, że jednak nadają się do pracy na stanowisku ratownika medycznego (12) (ryc. 6).

Według respondentów obu płci emocjonalność kobiet może źle wpływać na ich

pracę w zawodzie ratownika medycznego. Kobiety ratowniczkę zostały określone przez mężczyzn jako „beksy”, reagujące nazbyt emocjonalnie zwłaszcza w czasie menstruacji, co może utrudniać kontakty z pacjentami i członkami zespołu. Kobiety natomiast przytoczyły konkretne zdarzenia, które mocniej działają na ich psychikę. Są bardzo zaangażowane w swoją pracę, są troskliwe i opiekuńcze, dlatego sytuacje, w których czują bezsilność, budzą w nich dodatkowe emocje (niekiedy negatywne).

Wnioski

Zaprezentowane powyżej wyniki badania pozwoliły sformułować następujące wnioski na temat współczesnego postrzegania kobiet w Systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego:

1. Sposób postrzegania kobiet w PRM przez przedstawicieli obu płci środowiska zawodowego ratowników był bardzo podobny.
2. Główną motywacją w wyborze zawodu ratownika medycznego przez kobiety stanowiły wielka życiowa pasja i chęć pomagania innym ludziom.
3. Słaba siła fizyczna oraz stereotypy płciowe nadal stanowią największy problem i przeciwskazanie do pracy kobiet – ratowników medycznych.
4. Kobiety radziły sobie podobnie jak mężczyźni w większości czynności stanowiących obowiązki w pracy ratownika medycznego.
5. Kobiety – ratownicy mogą się lepiej sprawdzać w postępowaniu z pacjentkami, ciężarnymi i dziećmi; gorzej natomiast w transporcie pacjentów i sprzętu.
6. Problem dyskryminacji kobiet w zawodzie ratownika medycznego nadal jest aktualny.
7. Pomimo przeciwskazań i trudności w znalezieniu pracy, kobiety czują satysfakcję z wykonywanego zawodu i ratownictwo medyczne nadal cieszy się w grupie kobiet niesłabnącym zainteresowaniem. □

Ryc. 5. Reakcja pacjentów na kobietę ratownika według mężczyzn

Ryc. 6. Motywacja w zawodzie ratownika w oczach kobiet

Piśmiennictwo

1. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Dz. U. 2017.0.2195.
2. *Kobiety – piękna strona ratownictwa. Blog Just save it* (online), <http://www.blog.justsaveit.pl/2016/10/kobiety-piekna-strona-ratownictwa/> (dostęp: 4.05.2019 r.).
3. Kunikowski G., Rostek K.: *Analiza porównawcza modeli systemów ratownictwa w Polsce i w wybranych krajach*. „Zeszyty Naukowe UEK”, 2016, 11 (959): 93-108.
4. *History of Women in Firefighting. Women in fire Web* (online), <https://www.womeninfire.org/firefighters/history-of-women-in-firefighting/> (dostęp: 4.05.2019 r.).

Pełne piśmiennictwo dostępne na stronie: ratownicy24.pl.

ZOBACZ WIĘCEJ ARTYKUŁÓW
w serwisie ratownicy24.pl

